

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Gestolen identiteit

1 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met tekst 1 dat Michael volgens Merleau-Ponty een lichaam heeft: hij is zich bewust van de reactie van zijn lichaam (lichaam-als-object) 1
- een uitleg met tekst 1 dat Michael volgens Merleau-Ponty een lichaam is: zijn ik is zijn lichaam dat betrokken is op de wereld (lichaam-als-subject) 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Michael beschrijft in tekst 1 dat zijn hart pompte en zijn longen zogen en bliezen. Zijn aandacht verschuift volledig naar de reacties van zijn lichaam, waardoor zijn lichaam als object van zijn ervaring verschijnt: Merleau-Ponty noemt dit een lichaam hebben 1
- Maar Michael schrijft in tekst 1 ook dat hij zag en deed. Zijn 'zichzelf reddende lichaam' valt samen met zijn 'ik', dat wegdraait van de tollende auto voor hem. In deze situatie bepaalt zijn lichaam dus Michaels ervaring en handeling. Hierbij gaat het om de ervaring van zijn lichaam als subject. In dat opzicht is Michael volgens Merleau-Ponty zijn lichaam 1

2 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van de twee kenmerken van de introspectietheorie van Descartes: alwetendheid en onfeilbaarheid 1
- een uitleg dat Michael in tekst 2 eerst uitgaat van de introspectietheorie van Descartes: hij denkt alwetend/onfeilbaar te zijn over de vraag wie hij is, een gewone man die geen mensen doodrijdt 1
- een uitleg dat Michael in tekst 2 vervolgens uitgaat van de neocartesiaanse opvatting over de introspectietheorie: hij is misschien wel feilbaar/niet alwetend over de vraag wie hij is, hij twijfelt aan zichzelf 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De twee kenmerken van de introspectietheorie zijn alwetendheid en onfeilbaarheid • Volgens de introspectietheorie van Descartes is het onmogelijk om je te vergissen in je eigen mentale toestanden en is het ook onmogelijk om bepaalde gedachten of gevoelens wel te hebben, maar je daar niet bewust van te zijn. Michael gaat er in tekst 2 eerst vanuit dat hij inderdaad onfeilbaar of alwetend is: hij weet wie hij is, namelijk een gewone man die geen mensen doodrijdt in een BMW • Volgens neocartesianen is echter niemand onfeilbaar of alwetend wat betreft zijn eigen mentale toestanden. Michael gaat in tekst 2 aan zichzelf twijfelen door de afzondering en ondervraging. Misschien is hij wel feilbaar of niet alwetend en heeft hij wel degelijk in een bronskleurige BMW iemand doodgereden, maar deed hij dat in een vlaag van verstandsverbijstering of is hij dat vergeten 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
3	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat volgens de breinreductionisten het zelf niet bestaat omdat het niets anders is dan een verzameling hersenprocessen • een argumentatie of het zelf bestaat, met: <ul style="list-style-type: none"> – het onderscheid tussen een manifest en een wetenschappelijk wereldbeeld en – de foute uitslag van de leugendetectortest. 	<p>1</p> <p>2</p>
	per juiste toepassing in de argumentatie	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens het breinreductionisme bestaat het zelf niet. Je kunt immers met een hersenscan niet aanwijzen waar dat 'zelf' te vinden is in iemands hoofd. Er zijn alleen maar hersenprocessen en er is niet zoiets als een zelf dat die processen aanstuurt. Breinreductionisten gaan ervan uit dat iets alleen bestaat als je het ook kunt waarnemen 1
- Ik ben het eens met de opvatting van het breinreductionisme. Het zelf is niet aan te wijzen. Om te bepalen of iets echt bestaat, vind ik dat je moet uitgaan van een wetenschappelijk wereldbeeld, waarin het gaat om waarneembare zaken en natuurwetten. In een manifest wereldbeeld gaat het juist om de praktijk van alledaagse ervaringen voor jou als persoon. En dat manifeste wereldbeeld is volgens mij niet 'echt' te noemen: je kan heel goed van alles ervaren dat in werkelijkheid niet aan de hand is. Daarom vind ik dat 'echt bestaan' altijd moet gaan over het wetenschappelijke wereldbeeld. Dat een leugendetectortest een foute uitslag geeft, is volgens mij dus eerder uitzondering dan regel. In principe geeft zo'n test een betrouwbare uitslag die waarneembare veranderingen meet in Michaels lichaam. Die veranderingen zijn er echt, alleen zijn ze in dit uitzonderlijke geval fout geïnterpreteerd. Dat is vervelend, maar zegt daarmee nog niet dat Michaels manifeste wereldbeeld echter is dan wat de test heeft gemeten 2

of

- Ik ben het er niet mee eens dat het zelf niet echt bestaat, zoals de breinreductionisten vinden. Ik vind dat 'echt bestaan' niet alleen voorkomt in een wetenschappelijk wereldbeeld, maar ook in een manifest wereldbeeld. Aan een wetenschappelijk wereldbeeld, waar de breinreductionisten van uitgaan, heb je niks als het gaat om het bestaan van het 'zelf'. Dit wereldbeeld vat 'echt bestaan' op als waarneembare zaken en natuurwetten. Maar als we het over onszelf hebben, dan hebben we het juist over onze ervaringen en gevoelens in ons alledaagse leven, over het manifeste wereldbeeld dus. En in dat manifeste wereldbeeld bestaat ons zelf echt. Dat zo'n leugendetectoreen foute uitslag kan geven ondersteunt deze opvatting. Kennelijk meet die test een of andere verandering in Michaels lichaam, maar in dit geval betekent die verandering niet dat Michael liegt. Er wordt klakkeloos van het wetenschappelijke wereldbeeld uitgegaan en het manifeste wereldbeeld wordt onterecht genegeerd 2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat Michael zijn negatieve vrijheid verloren heeft omdat er sprake is van externe dwang: hij mag niets meer.

voorbeeld van een goed antwoord:

Negatieve vrijheid houdt de afwezigheid van externe dwang in. Michael mag van zijn advocaat geen uitgaven meer doen en nergens meer alleen heen. Zelfs als hij een hamburger wil kopen moet hij vragen of dat mag. Er is in Michaels leven inmiddels sprake van externe dwang, dus heeft hij zijn negatieve vrijheid verloren.

Opmerking

Aan een uitleg dat Michael zijn positieve vrijheid is verloren, kan geen scorepunt worden toegekend.

5 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat Michael een van zijn praktische identiteiten verliest: hij kan niet meer handelen vanuit een beschrijving van zichzelf waaruit blijkt wat hij waardevol vindt (zijn beroep) 1
- een uitleg dat Korsgaard de waarde van authenticiteit benadrukt: praktische identiteiten zijn contingent, het gaat eerder om het vermogen onszelf af te vragen wie we willen zijn / ons kritisch tot onszelf te verhouden 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Met het begrip 'praktische identiteit' bedoelt Korsgaard een beschrijving van jezelf waaruit blijkt wat je waardevol vindt en van waaruit je handelt. Michaels beroep van communicatieadviseur is belangrijk voor hem, maar door de gestolen identiteit kan hij niet meer handelen vanuit het belang dat dit beroep voor hem heeft. Hij verliest dus (tijdelijk) deze praktische identiteit 1
- Praktische identiteiten kunnen veranderen. Zo kun je van beroep willen veranderen of van geloof, omdat wat jij belangrijk vindt verandert. Volgens Korsgaard is het dan ook niet belangrijk welke specifieke praktische identiteit je hebt en benadrukt ze eerder de waarde van je authenticiteit. Volgens haar gaat het erom dat alle mensen zich de vraag kunnen stellen wie ze willen zijn en vanuit welke redenen zij willen handelen. De waarde van authenticiteit gaat er dus niet zozeer om wát je praktische identiteit is, maar dat je het vermogen hebt om je af te vragen welke praktische identiteit je kiest 1

Vraag	Antwoord	Scores
6	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een weergave van het onderscheid tussen numerieke en kwalitatieve identiteit: numerieke identiteit gaat over hoe we door de tijd heen dezelfde blijven ondanks veranderingen, terwijl kwalitatieve identiteit gaat over het hebben van dezelfde eigenschappen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie met het onderscheid tussen kwalitatieve en numerieke identiteit of de virtuele kloon uit tekst 3 dezelfde is als Michael 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Numerieke identiteit gaat over hoe we door de tijd heen dezelfde blijven ondanks veranderingen. Bij kwalitatieve identiteit gaat het over eigenschappen die hetzelfde zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Ik vind dat de virtuele kloon die de hacker bedoelt dezelfde is als Michael zelf. Niet in numerieke zin, want die kloon is natuurlijk niet wie Michael oorspronkelijk was. Maar ik ben ook niet meer de baby die ik vroeger was, terwijl sommige eigenschappen van mij nu wel overeenkomen met die van mijn jongere zelf of met mijn virtuele identiteit op internet. De hacker in tekst 3 zegt dat onze identiteit voor het overgrote deel een set kopieerbare gegevens is. De digitaal gekopieerde set gegevens komt dus overeen met eigenschappen van of informatie over Michael zelf. In die zin is de virtuele kloon van Michael voor het grootste gedeelte kwalitatief identiek met Michael zelf 	1
of	<ul style="list-style-type: none"> • Ik vind dat de virtuele kloon die de hacker bedoelt niet dezelfde is als Michael zelf. Je zou kunnen zeggen dat bepaalde eigenschappen van Michael en de gekopieerde set gegevens van de virtuele kloon kwalitatief identiek zijn, maar die gekopieerde set gegevens zegt niks over wie Michael oorspronkelijk was. Een gekopieerde set gegevens kan per definitie niet dezelfde zijn in tijd en plaats als Michael, van wie de set gegevens wordt gekopieerd. In numerieke zin is de virtuele kloon uit tekst 3 dus niet dezelfde als Michael 	1
7	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van het onderscheid tussen internet als instrument en internet als iets dat constitutief is voor wie wij zijn: internet als hulpmiddel versus internet als intrinsiek onderdeel van wie we zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie met dit onderscheid of het gegeven van een online gestolen identiteit een bedreiging vormt voor persoonlijke identiteit in het offline leven 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Als je internet opvat als instrument, dan ga je ervan uit dat het een hulpmiddel is om bepaalde doelen te bereiken, bijvoorbeeld het verzamelen van informatie, een communicatiemiddel of om anderen te bestelen. Als je internet opvat als iets dat constitutief is voor wie wij zijn dan ga je ervan uit dat internet intrinsiek verbonden is met onze persoonlijke identiteit, bijvoorbeeld omdat internet een onderdeel is van bepaalde cognitieve processen zoals ons geheugen

1

- Ik vind een online gestolen identiteit op zich geen bedreiging vormen voor je eigen identiteit in het offline leven. Ik zie techniek en dus ook internet als een hulpmiddel met een instrumentele waarde voor de mens om bijvoorbeeld aanzien en geluk te vergaren. Natuurlijk kan de instrumentele waarde van internet zich ook tegen ons keren. Dat geldt voor alle hulpmiddelen: met een pen kunnen we handige boodschappenlijstjes maken, maar ook beledigende teksten schrijven. Hoewel we internet veel gebruiken zie ik niet hoe het een constitutieve waarde heeft voor onze persoonlijke identiteit in het offline leven. Mijn identiteit verandert niet door internet, en Michaels identiteit uiteindelijk ook niet. Hij heeft er last van en voelt zich beperkt en onbegrepen, maar dat is nog geen identiteitsverandering. Zijn persoonlijke identiteit is niet afhankelijk van internet

1

of

- Ik vind een online gestolen identiteit een bedreiging voor persoonlijke identiteit in het echte leven. Het verhaal in 'Cel' laat duidelijk zien dat Michael alles kwijtraakt, tot zijn autonomie aan toe, en dat alleen maar door de mogelijkheden van internet. Het verhaal laat dus duidelijk zien dat internet niet alleen maar een instrument is waarmee we informatie kunnen verzamelen of iets anders nuttigs kunnen uitvoeren. Het verhaal van Michael laat zien dat internet wel degelijk ook bepalend is voor onze persoonlijke identiteit in het offline leven: internet is intrinsiek verbonden met wie wij zijn, namelijk met onze mogelijkheden om ons leven te leiden en te doen en laten wat we willen. Juist dat kan Michael niet meer omdat zijn online identiteit is gestolen

1

Opgave 2 Alter ego

---

8 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg van Schechtmans karakteriseringsvraag met het voorbeeld van de verhouding tussen Clark en Superman: het antwoord op de vraag naar de karakteriserende kenmerken/het zelfnarratief is anders als het verhaal vanuit Superman of vanuit Clark wordt verteld.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Schechtman is de karakteriseringsvraag de vraag naar de set kenmerken die een persoon maken tot wie hij of zij is. In het geval van Superman verandert die identiteit als het verhaal vanuit het karakter van Superman of juist vanuit dat van Clark verteld wordt. Is die identiteit vooral Superman, of vooral Clark?

9 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een weergave van Parfits criterium voor persoonlijke identiteit: als er door de tijd overlappende ketens van sterke psychologische verbondenheid zijn, kunnen we spreken van identiteit.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Parfit kun je van identiteit spreken als er sprake is van een vorm van psychologische continuïteit. Dat kan door bijvoorbeeld herinneringen of passies, karaktereigenschappen, overtuigingen, verlangens en intenties.

10 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met de verhouding tussen Clark en Superman dat de vraag naar persoonlijke identiteit volgens Parfit een lege vraag kan zijn, omdat er geen onderliggende identiteit is waarover we zo'n vraag zinvol kunnen beantwoorden.

voorbeeld van een goed antwoord:

Fans discussiëren al jaren over de kwestie of Superman het alter ego is van Clark of andersom. Maar wat nu de ware identiteit van Clark/Superman is, is volgens Parfit een lege vraag omdat er geen onderliggende persoonlijke identiteit bestaat op basis waarvan die vraag kan worden beantwoord. We kunnen alleen zeggen dat hij soms Clark en soms Superman is en wellicht soms tijdens een transformatie – zoals in het plaatje – een beetje van allebei. Maar wie hij 'werkelijk' is, wie nu eigenlijk het alter ego van wie is, die vraag kan niet worden beantwoord.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van de invloed van Rousseau op het moderne authenticiteitsideaal: ‘het herstellen van het authentieke morele contact met jezelf’ / het idee van zelfbeschikkende vrijheid 1
- een weergave van de invloed van Herder op het moderne authenticiteitsideaal: ‘trouw zijn aan jezelf’ / eigen manier van mens-zijn 1
- een uitleg dat de invloed van Rousseau herkenbaar is in hoe Clark op een moderne manier authentiek is: Clark laat zien dat hij zich niet door zijn amour propre (ijdelheid/jaloezie) laat leiden 1
- een uitleg dat de invloed van Herder herkenbaar is in hoe Clark op een moderne manier authentiek is: Clark is op zijn eigen unieke manier mens omdat hij verlangt dat Lois h m ziet staan, zonder dat hij onthult dat Clark en Superman dezelfde persoon zijn 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Taylor is het herstellen van het authentieke morele contact met jezelf de invloed van Rousseau op het moderne ideaal van authenticiteit. Rousseau noemt het intieme besef dat je je eigen vrije keuzes kunt maken het ‘sentiment d’existence’ 1
- Volgens Taylor is trouw zijn aan jezelf de invloed van Herder op het moderne ideaal van authenticiteit. Elke persoon heeft een eigen maat 1
- Volgens Taylor is het moderne ideaal van authenticiteit gebaseerd op individualisme en zelf nadenken. Door zelf na te denken kun je volgens Rousseau je eigenbelang en trots overwinnen en moreel volwassen worden. Dit herken ik in Clarks worsteling met zijn trots en jaloezie en zijn gevoel voor verantwoordelijkheid voor anderen. Clark erkent dat het niet alleen om hem gaat en dat hij echte keuzes moet maken. Deze nadruk op verantwoordelijkheid is typisch voor moderne authenticiteit 1
- Om authentiek te zijn is het volgens Taylor belangrijk om contact met jezelf te houden, met je eigen innerlijke natuur. Iedereen is namelijk op een unieke manier mens. Er is zoiets als mijn manier van mens-zijn. Dit is volgens Taylor een invloed van Herder. Dit herken ik bij Superman als hij verlangt dat Lois niet alleen Superman maar ook Clark ziet staan. En dat hij er tegelijkertijd aan vasthoudt niet te onthullen dat Superman en Clark dezelfde persoon zijn 1

Opmerking

Aan een uitleg dat de invloed van Rousseau en de invloed van Herder herkenbaar is in het voorbeeld van Clark en Superman kan ook een scorepunt worden toegekend als daarin Rousseaus opvatting over ‘het herstellen van het authentieke morele contact met onszelf’ en Herders idee van ‘trouw zijn aan jezelf’ juist wordt toegepast.

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat impliciete oordelen een bedreiging vormen voor de deliberatietheorie: als onbewuste voorkeuren je denkproces sturen, kan je niet op je rationele oordeel vertrouwen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg met de deliberatietheorie dat het alter ego van Bruce een voorbeeld is van zelfregulatie: met het alter ego Batman schermt Bruce zijn oordeelsvermogen af van zijn wraakgevoelens en kan hij weer op zijn oordeel vertrouwen 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Als je van jezelf snapt dat je niet helemaal rationeel over sommige dingen kunt nadenken omdat je bepaald wordt door je onderbewustzijn en je impliciete oordelen, dan kun je niet zomaar op je oordeel vertrouwen. Want misschien is het niet je redelijke denkvermogen, maar onderbewuste woede of frustratie die aan de touwtjes trekt 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Bruce weet dat hij beschadigd is door zijn jeugdtrauma en dat hij wraakgevoelens heeft. Om tegemoet te komen aan zijn verlangen naar rechtvaardigheid, en om ervoor te zorgen dat hij geen wraakzuchtige bruut wordt, is het alter ego Batman een manier om zichzelf te reguleren. Hij kan daarmee weer vertrouwen op zijn oordeelsvermogen, omdat Bruce als Batman zijn impliciete oordelen of wraakgevoelens mentaal wel de baas is, want Batman heeft nu eenmaal strakke leefregels waaraan hij zich kan vasthouden 	1
13	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat een argument met tekst 4 voor de stelling dat Germanotta met het onderdrukken van haar gevoelens:	
	<ul style="list-style-type: none"> • in de praktijk wel van zichzelf vervreemdt: als ze als Jo meer zichzelf is, dan kan ze als Lady Gaga dus niet helemaal zichzelf zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • volgens Arpaly niet noodzakelijk van zichzelf vervreemdt: Germanotta's gevoelens laten niet noodzakelijk zien wie zij werkelijk is 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Je kunt beargumenteren dat Germanotta als Lady Gaga niet helemaal zichzelf is, omdat zij haar gevoelens onderdrukt. Dat lijkt ook te passen bij Germanotta's uitspraak dat ze als Jo "meer dan ooit" zichzelf was omdat ze zich als Jo meer dan als Lady Gaga over haar vrouwelijke gevoelens durft te uiten. Dat houdt in dat haar alter ego een beetje in haar rol gevangen wordt gehouden. Dat is zelfvervreemding 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens Arpaly laten onderdrukte gevoelens niet altijd zien wie je werkelijk bent. Je zou Jo kunnen vergelijken met een tijdelijke dronkenschap. Germanotta kiest ervoor om als Jo er van alles uit te flappen wat ze als Lady Gaga nooit zou doen, maar dat betekent volgens Arpaly nog niet noodzakelijk dat dit ongeremde, gearticuleerde zelf dan het ware zelf van Germanotta is, ook al zegt ze dit zelf wel 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met tekst 4 en de uitspraak van Germanotta dat er tussen Lady Gaga en Jo geen idem-identiteit bestaat: de eigenschappen van hun identiteiten zijn anders en ze bestaan apart van elkaar 1
- een uitleg met tekst 4 en de uitspraak van Germanotta dat er tussen Lady Gaga en Jo wel ipse-identiteit kan bestaan: de persoonlijkheden Lady Gaga en Jo (en Germanotta) verhouden zich onderling tot elkaar bij de vraag over wie ze zijn 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Idem-identiteit gaat over de continuïteit van wat hetzelfde blijft door de tijd heen. Maar omdat Jo Calderone en Lady Gaga helemaal apart van elkaar bestaan, zoals Germanotta zegt, en door de tijd heen helemaal niet hetzelfde blijven, en ze verschillende karaktereigenschappen hebben, kunnen ze ook niet idem-identiek zijn 1
- Ipse-identiteit gaat over wie er door de tijd heen op welke manier bestaat, over het zelf dat zich door de tijd heen verhoudt tot zichzelf. Germanotta, Jo Calderone en Lada Gaga zijn wie ze zijn door soms Germanotta, soms Jo Calderone én soms Lady Gaga te zijn. Deze identiteit bestaat immers uit de verhouding tussen meerdere persoonlijkheden, zoals Germanotta zegt, die iemand maken wie hij is. Jo Calderone's identiteit is daarbij medebepaald door die van Lady Gaga en wat Germanotta daarvan vindt, en dat geldt zo voor elke persoonlijkheid in dit voorbeeld. Dat is ipse-identiteit 1

15 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een voorbeeld van een vraag over de alter ego's van Germannotta vanuit een epistemologische benadering: een vraag over de zelfkennis van de alter ego's.

voorbeeld van een goed antwoord:

“Wat betekent het voor mij om een vrouw te zijn wanneer ik vanwege mijn alter ego ook ervaar hoe het is om als man behandeld te worden?” is een epistemologische vraag, omdat de vraag gaat over kennis, in dit geval van mijn interne belevingswereld.

16 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een voorbeeld van een vraag over de alter ego's van Germannotta vanuit een ethische benadering: een vraag over (de relatie tussen) de morele verantwoordelijkheden van de alter ego's.

voorbeeld van een goed antwoord:

“Ben ik als Lady Gaga ook verantwoordelijk voor de uitspraken die Jo Calderone over mijn liefdesleven heeft gedaan?” is een ethische vraag omdat die gaat over morele verantwoordelijkheid.

Opgave 3 Rating

17 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat bij de interpretatietheorie het probleem met kennis van anderen is dat je conclusies over een docent, zoals in tekst 5, gebaseerd kunnen zijn op vooroordelen 1
- een argumentatie of zelfkennis op basis van interpretatie even kwetsbaar is voor verkeerd getrokken conclusies als de kennis van anderen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Tekst 5 laat zien dat onze kennis van een ander gekleurd kan zijn door onze eigen vooroordelen. De rating die met RMP wordt gegeven, komt voort uit het bevooroordeelde beeld dat de student heeft. Als je ervan uitgaat dat kennis van anderen altijd een interpretatie is, dan kan je gemakkelijk foute conclusies trekken. Op RMP is de kennis van de geratete docenten niet betrouwbaar 1
- Volgens de interpretatietheorie is er geen fundamenteel verschil tussen kennis van onszelf en kennis van anderen. We hebben geen speciale directe toegang tot onszelf. Misschien denk ik wel dat ik een briljante student ben, maar is dit oordeel in werkelijkheid ook gebaseerd op zelfselectie. Je kunt bij het interpreteren van jezelf net zulke vergissingen maken als bij het interpreteren van anderen 1

of

- Dat er geen fundamenteel verschil is tussen zelfkennis en kennis van anderen, omdat beide op interpretatie berusten, betekent nog niet dat je bij beide even makkelijk tot verkeerde en onbetrouwbare conclusies komt. De kritiek op RMP zegt vooral dat alleen mensen met een sterke mening een rating geven. Dat roept natuurlijk een bepaald soort reacties op bij gebruikers. Bovendien heb je bij jezelf toegang tot meer en andere informatie dan alleen je uiterlijk en gedrag in de klas en daardoor ontstaat een veel genuanceerdere interpretatie van jezelf 1

Vraag	Antwoord	Scores
18	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat volgens Honneth sociale waardering een voorwaarde is voor autonomie, omdat het vormgeven van de eigen identiteit alleen mogelijk is met waardering van een gemeenschap 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie of tips als die in tekst 6 volgens Honneth bijdragen aan meer autonomie 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens Honneth is waardering door anderen een voorwaarde om autonoom te kunnen zijn. We kunnen alleen keuzes maken en onszelf vormgeven binnen een sociale omgeving. Als een deel van onszelf binnen die sociale omgeving niet gewaardeerd wordt, kun je dus ook niet het leven leiden dat je zelf zou willen kiezen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Ik denk niet dat de tips in tekst 6 bijdragen aan meer autonomie. De tips zijn er weliswaar op gericht om meer waardering van anderen in de vorm van likes te krijgen, maar volgens tekst 6 moet je dan vooral je positieve kant laten zien en negatieve gevoelens of problemen voor je houden. Op die manier krijg je dus geen waardering voor wie je echt bent, maar alleen maar voor een bepaald plaatje dat je van jezelf neerzet 	1
	of	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens tekst 6 moet je zo veel mogelijk delen en laten zien wat belangrijk voor je is. Tekst 6 roept dus op om in relatie met anderen je eigen identiteit vorm te geven. Door veel van jezelf te laten zien, krijg je waardering van anderen. Zo krijg je waardering voor jezelf vanuit de sociale gemeenschap op internet en dat is volgens Honneth een voorwaarde voor autonomie. Ik denk dat de tips dus aansluiten bij Honneth 	1
19	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een weergave van een definitie van het begrip ‘authenticiteit’ zoals gebruikt in tekst 7: authenticiteit betekent in alle situaties dezelfde persoon zijn / je niet aanpassen aan je omgeving 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie of Davis gelijk heeft dat het mogelijk is autonoom te zijn zonder authentiek te zijn: <ul style="list-style-type: none"> – met het begrip ‘aangepaste voorkeuren’, door de sociale omgeving gevormd, waarvan je oprecht gelooft dat ze van jezelf zijn – met tekst 7 	2
	per juiste toepassing in de argumentatie	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Davis gaat ervan uit dat authenticiteit betekent: in elke situatie dezelfde persoon zijn 1
- Aangepaste voorkeuren zijn voorkeuren waarvan je denkt dat ze van jezelf zijn, maar die in werkelijkheid door je sociale omgeving zijn gevormd. Davis stelt in tekst 7 dat we ons in elke situatie anders voordoen, “je gedraagt je anders bij je moeder dan bij je baas”. Ik denk dat dit aanpassen vaak onbewust gebeurt. Je hebt meestal helemaal niet in de gaten dat je op je werk rustiger bent dan thuis, dat gaat vaak automatisch. In die zin is er sprake van aangepaste voorkeuren. Je denkt dat je steeds dezelfde persoon bent, maar in werkelijkheid word je (deels) gevormd door je sociale omgeving. Hoe je je gedraagt is niet alleen van jezelf afhankelijk. Daarom houdt Davis’ opvatting dat je nooit waarlijk authentiek bent in dat je ook nooit helemaal onafhankelijk bent in de redenen van waaruit je handelt, en dus nooit autonoom kunt zijn 2

of

- Aangepaste voorkeuren zijn voorkeuren waarbij je zelf denkt iets te willen wat in werkelijkheid door je sociale omgeving is bepaald. Volgens Davis zijn we nooit waarlijk authentiek, omdat we ons bij verschillende mensen of in verschillende sociale situaties anders gedragen. Ze zegt daarbij dat je vaak iets anders laat zien of zegt dan je werkelijk voelt of wat je vindt. Daarmee geeft ze aan dat je er bewust voor kiest om je anders te gedragen in zo’n situatie, om op die manier goed te kunnen functioneren in de maatschappij. Bij Davis kies je er zelf voor jezelf niet te laten zien. Dat is misschien niet authentiek, maar het is wel een bewuste autonome keuze 2

20 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van een kritiekpunt op het sks vanuit de vooronderstelling dat mensen zelf het best weten wat ze willen: de Chinese overheid meent beter te weten dan haar burgers wat goed voor hen is 1
- een uitleg van een kritiekpunt op het sks vanuit de vooronderstelling dat mensen daadwerkelijk in staat zijn te handelen naar hun voorkeuren als de overheid hen vrijlaat: Chinese burgers hebben niet de vrijheid te handelen naar hun eigen keuzes, omdat de overheid bepaalde keuzes bestraft 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Vanuit de vooronderstelling dat mensen zelf het beste weten wat ze willen, kun je kritiek hebben op het sks. De Chinese overheid meent namelijk beter te weten wat goed voor mensen is en wat mensen dus moeten willen om een goed leven te leiden 1
- Daarmee kun je ook kritiek hebben vanuit de tweede vooronderstelling, namelijk dat mensen kunnen handelen naar hun keuzes als ze vrij zijn. Het sks is er namelijk op gericht bepaalde keuzes te verhinderen door mensen een lagere score te geven en mogelijkheden tot bijvoorbeeld opleidingen te beperken 1

21 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van een reden dat nudgepaternalisme in strijd is met autonomie: nudging neemt de mogelijkheid weg zelf te kiezen / houdt geen rekening met de verschillende levensplannen van burgers 1
- een weergave van een reden dat nudgepaternalisme niet in strijd is met autonomie: het geven van nudges dwingt nog niet tot een bepaalde keuze / nudging kan bijdragen aan autonomie doordat het je behoedt voor verslavingen en verleidingen 1
- een uitleg dat het publiceren van de namen van wanbetalers niet bedoeld is om een positief duwtje in de richting van de juiste keuze te geven, maar een bestraffing van slecht gedrag is en dus geen nudging 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Nudgepaternalisme is in strijd met de autonomie omdat de overheid daarmee de mogelijkheid wegneemt om zelf te kiezen. De overheid bepaalt voor jou wat een goede keuze is 1
- Nudgepaternalisme is niet in strijd met de autonomie, omdat nudges de autonomie juist kunnen vergroten. Door te voorkomen dat je verleid of verslaafd wordt, blijft je autonomie juist intact 1
- Het voorbeeld van het publiceren van de namen van wanbetalers is geen nudging maar bestraffing. Bij nudging helpt de overheid je door je te duwen in de richting van juiste keuzes. In dit geval is het publiceren van de namen alleen bedoeld om mensen die iets verkeerd doen te bestraffen en anderen af te schrikken dezelfde fout te maken. Dat is niet duwen maar slaan 1

22 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met het begrip ‘maatschappelijk verdrag’ welke rechtvaardiging de Chinese overheid voor het sks kan geven: volgens het verdrag tussen burgers en overheid moet de Chinese overheid een harmonieuze samenleving garanderen.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens de Chinese overheid is het ontbreken van sociale controle in de grote steden een bedreiging voor een goede samenleving. De overheid gaat er blijkbaar van uit dat de natuurtoestand is dat zonder sociale controle mensen niet respectvol met elkaar kunnen omgaan. Volgens het maatschappelijk verdrag ziet de overheid het als haar taak om een vredige en harmonieuze samenleving te garanderen. En het sks is in de veranderende Chinese samenleving nodig om deze taak uit te voeren.

23 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argumentatie of een samenleving met het sks leidt tot een niet-bestaande ideale samenleving.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik denk dat door het sks mensen betere keuzes gaan maken en dat dit zo kan bijdragen aan een betere samenleving. Het idee van de Chinese overheid dat we door het geven van ratings in een ideale samenleving terecht komen, lijkt me tegelijkertijd ook onrealistisch. Uiteindelijk kun je niet alles door ratings sturen. Helemaal perfect zal de samenleving dus ook niet worden door het sks.

of

- Een samenleving waarin je een score krijgt voor alles wat je doet, koopt en misschien wel denkt, lijkt me een totale nachtmerrie. Ik geloof helemaal niet dat mensen ook echt 'verbeterd' worden als ze voortdurend beoordeeld worden. De Chinezen passen ongetwijfeld hun gedrag aan het sks aan, maar dat betekent nog helemaal niet dat ze ook van binnen andere mensen worden. Elke poging tot nog toe om via de overheid een utopie te realiseren is ontaard in een totalitair systeem. Het sks lijkt me daar geen uitzondering op: als utopie is het niet realistisch en zal het eerder een dystopie worden.

24 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat volgens Buchanan verwijzingen naar de menselijke natuur niet geschikt zijn om de wenselijkheid van mensverbeteringstechnieken te beoordelen: ook als een mensverbeteringstechniek de menselijke natuur verandert, betekent dat niet per se dat die verandering slecht is.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Buchanan spelen verwijzingen naar de menselijke natuur vaak een grote rol in het beoordelen van mensverbeteringstechnieken. Het probleem is dat een bepaalde voorstelling van hoe wij als mens zijn, nog helemaal niets zegt over of het verkeerd is om de menselijke natuur te veranderen.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 mei. Meteen aansluitend op deze datum start Cito met de analyse van de examens.

Ook na 24 mei kunt u nog tot en met 11 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

---

tekst 1	Cel, Charles den Tex, De Geus, Zutphen, 2008
tekst 2	Cel, Charles den Tex, De Geus, Zutphen, 2008
tekst 3	Cel, Charles den Tex, De Geus, Zutphen, 2008
tekst 4	http://ladygaga.wikia.com/wiki/V_(magazine)/US/2011/74
tekst 5	The Washington Post, 30 september 2015
tekst 6	nl.wikihow.com - Beroemd worden op Facebook
tekst 7	The Washington Post, 28 juli 2015